«Неабходна мабілізацыя ўсіх узроўняў улады, грамадства і бізнесу для сумесных дзеянняў па ахове прыроды»

Ад таго, наколькі беражліва людзі ставяцца да прыроды, залежыць якасць іх жыцця, здароўе і нават дабрабыт. Невыпадкова ў шэраг складнікаў Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь уключана падтрыманне экалагічнай бяспекі — стану абароненасці навакольнага асяроддзя, жыцця і здароўя грамадзян ад розных пагроз, якія ідуць як ад прыроды, так і ад самога чалавека.

За апошнія гады ў Беларусі зменшыўся негатыўны ўплыў гаспадарчай дзейнасці на цэласнасць экалагічных сістэм, палепшылася экалагічная сітуацыя ў краіне, эканоміка пачала пераходзіць на «зялёныя» рэйкі. Але па-ранейшаму ў сферы аховы прыроды застаецца шмат пытанняў, вырашыць якія немагчыма без узаемадзеяння органаў улады, інстытутаў грамадзянскай супольнасці, дзелавых колаў.

Уласныя рэсурсы — аснова развіцця

— Андрэй Паўлавіч, на пасяджэнні выніковай калегіі міністэрства вы казалі пра неабходнасць павышэння выкарыстання ўласнай мінеральнай сыравіны. Чаму гэты кірунак важна развіваць?

— Устойлівае развіццё эканомікі Беларусі немагчыма без збалансаванага выкарыстання і ўзнаўлення мінерально-сыравінных рэсурсаў. Пры гэтым важна змяншаць залежнасць ад імпарту мінеральнай сыравіны і павышаць экспартны патэнцыял уласных рэсурсаў. Гэта ў тым ліку дапамагае развіваць рэгіёны, павялічваць узровень і якасць жыцця насельніцтва.

На тэрыторыі нашай краіны сканцэнтраваны велізарныя запасы калійных і каменнай соляў, даламіту, мелу і мергельна-мелавых парод, сыравіны для вытворчасці будматэрыялаў, торфу, сапрапеляў, прэсных і мінеральных падземных вод і іншых. За апошнія тры гады ў работу перададзена каля ста новых радовішчаў карысных выкапняў: нафты, нафтавага спадарожнага газу, пясчана-жвірова-валуннага матэрыялу і пяску, торфу, сапрапелю, трэпелу. На базе радовішчаў рэалізуюцца інвестыцыйныя праекты на суму каля 3,5 мільярда долараў ЗША.

Але, нягледзячы на штогадовае забеспячэнне прыросту запасаў карысных выкапняў розных відаў, не ўсе радовішчы сёння запатрабаваны ў некаторых галінах. Не цалкам выкарыстоўваюцца запасы калійных і каменнай соляў, даламіту, мелу і мергельна-мелавых парод, шкляных і сілікатных пяскоў, будаўнічага каменю, гліністай сыравіны, торфу, сапрапелю, прэсных і мінеральных падземных вод. Праз гэта краіна недаатрымлівае сродкі: плаціцца менш падатку за здабычу прыродных рэсурсаў; менш вяртаецца бюджэтных сродкаў, укладзеных дзяржавай у разведку гэтых радовішчаў; не скарачаецца імпарт карысных выкапняў, якія разведаны, але пакуль не распрацоўваюцца ў нашай краіне.

Таму розным ведамствам і органам улады важна сумесна працаваць над максімальным уцягваннем у гаспадарчы абарот разведаных карысных выкапняў, у тым ліку прыцягваць інвестараў.

— На вуліцах Мінска і іншых гарадоў з'явіліся электробусы, развіваецца і пракат веласіпедаў, самакатаў. Выбіраючы такі транспарт, беларусы дапамагаюць скараціць шкодныя выкіды ў паветра. Якія яшчэ меры павінны прымацца па зніжэнні забруджвання «лёгкіх» нашых населеных пунктаў?

— Так, сапраўды, стварэнне «зялёных» транспартных сістэм дазваляе змяншаць выкіды забруджвальных рэчываў і парніковых газаў, пашыраць выкарыстанне новых відаў паліва.

Рэалізацыя прынятай у 2013 годзе Стратэгіі па зніжэнні шкоднага ўздзеяння транспарту на атмасфернае паветра Рэспублікі Беларусь да 2020 года дазволіла скараціць долю выкідаў з 68 % у 2013 годзе да 63 % у 2019-м.

У нашай краіне актыўна развіваецца пасажырскі электратранспарт: электробусы, тралейбусы, трамваі і электрацягнікі. Цяпер у краіне зарэгістравана каля 360 электрамабіляў, больш за 80 электробусаў і звыш 250 зарадных станцый. Развіццё электратранспарту становіцца нацыянальным прыярытэтам.

У 2019 годзе сумарны выкід забруджвальных рэчываў у атмасфернае паветра ў параўнанні з 2016 годам зменшыўся на 1,1 %. Пры гэтым асноўнае зніжэнне выкідаў дасягнута за кошт іх скарачэння менавіта ад мабільных крыніц.

Вельмі важна таксама павялічваць патэнцыял выкарыстання аднаўляльных крыніц энергіі (АКЭ), у тым ліку энергіі біягазу, натуральнага руху водных патокаў, біямасы, цяпла зямлі і іншых. У 2019 годзе выдадзены сертыфікаты аб пацвярджэнні паходжання энергіі па 11 зноў створаных устаноўках па выкарыстанні АКЭ агульнай сумарнай магутнасцю 83,101 МВт. Уведзены ў эксплуатацыю тры ветраэнергетычныя ўстаноўкі сумарнай магутнасцю 7,75 МВт.

З ліпеня 2019-га да студзеня 2020 года Мінпрыроды забяспечыла 40 горных адводаў для выкарыстання петрагеатэрмальных рэсурсаў у мэтах цеплазабеспячэння гандлёвых аб'ектаў і АЗС. Такі кірунак неабходна развіваць, бо гэты від энергіі экалагічна чысты і безадходны.

Перспектыўны напрамак таксама — распрацоўка планаў устойлівай гарадской мабільнасці. Гэтыя планы ўключаюць мерапрыемствы па комплексным развіцці грамадскага і веласіпеднага транспарту, стварэнні ў цэнтрах гарадоў тэрыторый і прастораў, дзе перавага руху будзе аддадзена пешаходам, і шмат іншага. Цяпер Мінпрыроды сумесна з Праграмай развіцця ААН рэалізуе праект міжнароднай тэхнічнай дапамогі «Беларусь: падтрымка зялёнага горада-будаўніцтва ў малых і сярэдніх гарадах Беларусі», у рамках якога распрацоўваюцца планы ўстойлівай гарадской мабільнасці для 12 гарадоў.

Парадак пачынаецца з малога

— З мэтай стымулявання навядзення парадку на месцах вы прапануеце ўкараніць рэйтынг экалагічнага развіцця па рэгіёнах Беларусі. Чаму важна ўключаць экалагічны складнік у ацэнку дзейнасці рэгіёнаў?

Фота Анатоля ДРЫБАСА.

— Так, гэтая тэма цяпер для нас актуальная. Экалагічны рэйтынг развіцця — не толькі навядзенне парадку на зямлі, а хутчэй комплексны падыход, пры якім будзе праводзіцца параўнальная ацэнка па рэгіёнах, гарадах па трох кірунках:

— стан навакольнага асяроддзя (атмасфернае паветра, водныя рэсурсы, вада, глеба, біяразнастайнасць, ААПТ, доля зялёнай і воднай паверхняў і іншае),

— дзейнасць у рэгіёне па скарачэнні экалагічнай нагрузкі: узровень інвестыцый у ахову навакольнага асяроддзя; гадавое спажыванне энергіі; працэнт энергіі, якая атрымліваецца з аднаўляльных крыніц энергіі, цвёрдых камунальных адходаў; выкарыстанне грамадскага транспарту; колькасць мадэрнізаваных прадпрыемстваў, экалагічных тэхналогій; энергаэфектыўны жыллёвы сектар; колькасць прыродаахоўных бізнес-праектаў і г. д.;

— дзейнасць па павышэнні экалагічнай культуры: экалагічная адукацыя, падтрымка здаровага спосабу жыцця, працягласць веласіпедных маршрутаў, грамадская прастора для адпачынку на адкрытым паветры, зялёныя зоны, працэнт азеляненння, даступнасць экалагічнай інфармацыі, якасць паслуг у сферы прыродакарыстання; колькасць праектаў, у якіх грамадзяне бралі грамадскі ўдзел; распрацоўка стратэгій, праграм, планаў павышэння ўстойлівасці да змены клімату.

Адказ на пытанне, чаму важна ўключаць экалагічны складнік у ацэнку дзейнасці рэгіёнаў, дае само вызначэнне ўстойлівага развіцця. Яго базай з'яўляецца гарманічнае спалучэнне прыярытэтаў трыяды: эканоміка, прырода, грамадства.

У 2020 годзе праводзіцца навукова-даследчая работа «Распрацоўка экалагічнага рэйтынга развіцця рэгіёнаў Беларусі і метадалогіі яго фарміравання». Мы плануем узяць найлепшае з міжнароднага досведу і адаптаваць да ўмоў нашай краіны.

— Хто больш дапускае правапарушэнняў у прыродаахоўнай сферы — грамадзяне ці юрыдычныя асобы? Наколькі ў цэлым эфектыўная кантрольная дзейнасць Мінпрыроды?

— Кантрольная дзейнасць Мінпрыроды накіравана ў першую чаргу на прадухіленне, а затым ужо выяўленне і стрыманне парушэнняў прыродаахоўнага заканадаўства. Таму інспектары аховы прыроды ў сваёй рабоце робяць акцэнт на меры прафілактычнага і папераджальнага характару (маніторынгі, мерапрыемствы тэхнічнага, тэхналагічнага, праверачнага характару, накіраванне рэкамендацый і патрабаванняў па ліквідацыі і недапушчэнні недахопаў).

У 2019 годзе органы Мінпрыроды правялі больш за 17 тысяч такіх мерапрыемстваў і выявілі каля 38 тысяч парушэнняў і недахопаў прыродаахоўнага заканадаўства. Таксама падчас 335 выбарачных праверак суб'ектаў гаспадарання выяўлена больш за дзве тысячы парушэнняў.

Пра тое, хто больш парушае, сведчыць статыстыка. У 2019 годзе гэта былі 20 850 юрыдычных, 5081 службовая, 1119 фізічных асоб.

Па-ранейшаму найбольшая колькасць правапарушэнняў — у галіне абыходжання з адходамі. Напрыклад, было выяўлена 2,5 тысячы фактаў захавання другасных матэрыяльных рэсурсаў і прыцягнута да адказнасці 959 вінаватых асоб.

Што датычыцца нанясення шкоды навакольнаму асяроддзю, то з больш чым 900 такіх фактаў, выяўленых летась, большая частка зафіксавана ў галіне аховы і выкарыстання аб'ектаў расліннага свету (незаконнае выдаленне, выключэнне, знішчэнне, пашкоджанне дрэў ці кустоў да ступені спынення росту).

Важна разумець: калі суб'екты гаспадарання будуць выконваць прыродаахоўнае заканадаўства, прадухіляць шкодныя наступствы сваёй дзейнасці на навакольнае асяроддзе і беражліва адносіцца да прыродных багаццяў, то і экалагічнае становішча ў краіне таксама будзе спрыяльнае.

Змяняецца клімат — час мяняцца самім

— Тэма Сусветнага дня навакольнага асяроддзя ў 2020 годзе прысвечана захаванню біяразнастайнасці. Вырашэннем якіх праблем у гэтай галіне сёння займаецца Мінпрыроды?

— Каб эфектыўна ахоўваць біялагічную і ландшафтную разнастайнасць, у нашай краіне створана і дзейнічае сістэма асабліва ахоўных прыродных тэрыторый (ААПТ). У межах ААПТ жыве каля 80 % відаў рэдкіх і тых, што знаходзяцца пад пагрозай знікнення, дзікарослых раслін і каля 90 % відаў дзікіх жывёл.

На 1 студзеня 2020 года ў краіне функцыянуе 1297 ААПТ на пло-

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)